

RECENZII

Dani Rodrik, *The Globalization Paradox – Democracy and the Future of the World Economy*, W.W. Norton & Company, New York, 2011, 368 p.

Dani Rodrik este un economist american, născut la 14.08.1957, profesor de științe sociale la „Institute for Advanced Study” din Princeton. Specialist în problematica globalizării economice, a scris mai multe cărți și articole pe această temă în ultimele două decenii.

Cartea „The Globalization Paradox – Democracy and the Future of the World Economy” reprezintă o incursiune în dificila problematică a globalizării din perspectiva unui macroeconomist cu o deschidere spre domeniul asociat cum ar fi politologia sau sociologia.

Tema principală a lucrării privește înțelegerea condițiilor politico-sociale necesare funcționării (optime) a sistemului economic global, autorul identificând pe parcursul cărții forțele care se opun sau care dimpotrivă încurajează acest proces.

Autorul distinge între „hiperglobalizare” ce reprezintă sistemul economic creat în urma implementării acordului convenit sub egida Organizației Mondiale a Comerțului (OMC) și „globalizarea slabă” generată de Acordul General pentru Tarife și Comerț (GATT). Acesta din urmă reprezintă un sistem mai echilibrat din perspectiva raportului între economie și politică asigurând un control superior asupra economiei din partea statului național.

Cartea prezintă numeroase analize istorice, care, chiar dacă nu sunt originale, sunt prezentate competent și prezintă o anumită relevanță în susținerea anumitor concluzii teoretice propuse de autor.

Primul capitol pornește de la o scurtă incursiune în istoria globalizării, autorul evocând exemple, din perioada colonialistă, de organizare, prin susținere politică, a unor mari corporații create pentru exploatarea teritoriilor

descoperite. Fie că este vorba de Hudson’s Bay Company sau de East India Company, aceste companii reprezintă monopoluri comerciale cu puteri vaste precum dreptul de a deține o armată și de a purta războaie, dreptul de a taxa și de a emite monedă sau dreptul de a impune legea pe teritoriile controlate de către acestea. Companiile aveau posibilitatea de a intra în relații diplomatice cu alte state putând negocia tratate dispunând de facto de toate pârghiile de putere caracteristice unui stat. Un alt element subliniat în această analiză istorică este durabilitatea acestor companii comerciale ce subliniază capacitatea organizatorică a acestora și stabilitatea în timp a intereselor care s-au aflat la originea creării lor.

Rodrik arată că aceste companii erau expresia ideologiei mercantiliste caracteristice secolului al XVII-lea, ce îmbina interesele comerciale cu cele ale coroanei. Autorul subliniază ideea că „economia (politică) devine un instrument al politicii și viceversa”. Ideologia mercantilistă va fi criticată de teoria economică a lui A. Smith ce propune un schimb liber fără intervenția statului ca expresie a ideii abstracte de piață liberă autoreglatoare. Competiția, spre deosebire de monopol, arăta Smith, este cea care maximizează beneficiile economice. Statul, în viziunea lui Smith, trebuie să fie un stat „mic”, în spiritul celui gândit de J. Locke, un stat preocupat de apărarea suveranității statului pe plan extern și de apărarea libertăților individuale și a proprietății private pe plan intern. Această viziune se va impune în secolul al XIX-lea și va modela cursul globalizării în această perioadă.

În pofida aplicării în practică a teoriei (ideologiei) economice a lui Smith ce promovează schimbul liber, Rodrik subliniază

faptul că „oriunde există globalizare există și reguli”. Întrebările ce se pot pune vizează natura acestor reguli și centri de putere care le impun și care, subliniez eu, reprezintă interesele comerciale sau de altă natură a unor grupuri de interese cu influență politică. Nu există piață fără reguli impuse de instituții ce nu aparțin pieței, arată profesorul american.

Deși teoria avantajului comparativ reprezintă fundamentul schimburilor economice, Rodrik arată că pentru a înțelege problemele specifice globalizării este nevoie de a aprofunda conceptul de „cost tranzacțional”. Costurile tranzacționale sunt multiple (Rodrik amintește costurile asociate respectării contractelor comerciale), reprezentând o realitate cu un potențial de influențare important asupra comerțului. Profesorul american arată că relațiile comerciale sunt facilitate de rețele complexe comerciale (infrastructurale, legale și instituționale) menite să reducă costurile tranzacționale. Instituțiile create în vederea susținerii piețelor apar în trei forme: relații de încredere reciprocă între părți, sisteme de credințe și instituții de autoritate capabile să impună regulile comerciale. Primele două instituții predomină în țările în curs de dezvoltare cu un sistem instituțional legal și economic mai slab dezvoltat. Țările bogate și-au creat un sistem instituțional sofisticat ce reglementează piețele (stabilesc și urmăresc respectarea regulilor de joc pe piață), existând o corelație puternică între dimensiunea statului și venitul per capita. Statul și piețele sunt complementare nu substituibile, remarcă profesorul american.

Rodrik arată că sectorul public a crescut foarte mult după cel de-al Doilea Război Mondial chiar și în societăți ce au susținut puternic în plan politic ideea unui stat mic. Concluzia lui D. Cameron citată de Rodrik este aceea că dimensiunile aparatului de guvernare au crescut cel mai mult în state care au fost expuse în cea mai mare măsură comerțului internațional. Explicația pentru această situație, ce pare să contravină teoriei economice clasice, Rodrik o găsește în nevoia asigurărilor sociale

cu privire la riscurile la care se expun societățile ce practică un comerț internațional mai intens.

O altă concluzie a acestui capitol privește faptul că, comerțul internațional presupune costuri tranzacționale superioare datorită, pe de o parte, insuficienței instituționale la nivel internațional și pe de altă parte, datorită tensiunilor generate între reglementările locale și cele internaționale.

În capitolul 2, Rodrik analizează condițiile dezvoltării și decăderii primului sistem global pe care autorul îl identifică cu sistemul internațional configurat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și care ia sfârșit odată cu Primul Război Mondial. Poziția unei țări în economia mondială determină în mare măsură efectele, pozitive sau negative, comerțului internațional fără restricții. Prima globalizare nu a fost atât un sistem al comerțului liber, ci o un apogeu al comerțului imperial constituit în urma secolelor de colonizări ale puterilor europene. Caracterul necorespunzător al organizării finanțelor internaționale tributare standardului de aur și lipsa unor mijloace juridice internaționale de a asigura achitarea împrumuturilor contractate a determinat colapsul primului sistem economic global.

În capitolul 3, autorul încearcă să identifice condițiile sociale și politice necesare dezvoltării comerțului liber, precum și identificarea oponentilor acestuia. Prima linie de analiză privește legătura dintre progresul tehnologic și intensificarea liberului schimb ce permite maximizarea (abstractă) a avantajului comparativ utilizând în acest sens exemple de relații comerciale din istorie.

Rodrik propune o analiză sociologică a grupurilor în funcție de atitudinea față de comerțul internațional.

Poziția moderată a autorului este subliniată prin faptul că acesta nu consideră comerțul liber ca o „stare naturală” a schimbului economic, acesta necesitând o serie de condiții politice și culturale pentru a se înfăptui. Problematika comerțului liber presupune pe lângă înțelegerea aspectelor economice, aprofundarea modalităților în care

acesta este afectat de sistemele distributive și în general de sistemele normative din societate.

Rodrik aduce în discuție argumentul politicianului englez Henry Martyn cu privire la necesitatea liberalizării comerțului pentru a beneficia din plin de evoluția tehnologică. Explicația teoretică a acestei deschideri „necesare” pornește de la considerentul că avantajul comparativ trebuie analizat ca diferență a costurilor comparative și nu de costuri absolute.

Autorul arată că analiza comerțului capătă o dimensiune sociologică prin sublinierea opoziției opiniei publice la adresa liberalizării comerțului. Se identifică o serie de grupuri sociale și o serie de teme asociate problematicei opoziției la adresa liberalizării comerțului. Aspectul cel mai important, aprofundat în carte de către autor, este reprezentat de popularitatea opoziției, mai ales în rândul categoriilor vulnerabile, la adresa liberalizării comerțului pornind de la considerentul apărării locurilor de muncă. În viziunea lui Rodrik costurile asociate comerțului internațional, pe care le au consumatorii individuali sau producătorii, nu sunt întotdeauna relevante din perspectiva economiei naționale.

În capitolul 4 se face o analiză a sistemului Bretton Woods și a instituțiilor internaționale de reglementare a comerțului GATT și OMC. Modelul Bretton Woods a generat un sistem internațional descris de autor ca „globalizare moderată”, reprezentând un compromis între nevoia unui comerț internațional în dezvoltare și interesele de politică internă ale statelor participante. Instituțiile internaționale de reglementare a comerțului (GATT și OMC) nu au devenit independente de marile puteri care le-au girat existența, dar au servit principiul multilateralismului instalat de înțelegerea de la Bretton Woods. Acest model de organizare internațională a relațiilor economice a generat cea mai intensă perioadă de creștere a comerțului mondial din istorie. Pe de altă parte, însăși dezvoltarea fără precedent a comerțului internațional generată de acest sistem instituțional a scos la suprafață insuficiențele majore de

reglementare ale sistemului, GATT fiind înlocuit de OMC. Rodrik arată că modelul „globalizării moderate” caracteristic reglementărilor GATT este înlocuită cu „hiperglobalizarea” propusă de OMC. Schimbarea majoră a constat în faptul că economia națională devine subordonată comerțului și finanțelor internaționale. Astfel, logica organizării economiei naționale se mută de la crearea bunăstării sociale la crearea mediului propice pentru investiții ce presupune: un nivel scăzut de taxare a corporațiilor, politici fiscale conservatoare, liberalizarea activității economice și reducerea puterii sindicale.

Rodrik remarcă transformarea ideologică spre neoliberalism sub presiunea politicilor impuse de regimurile Reagan și Thatcher în anii '80. OMC aduce cu sine o reglementare mai clară a diverselor aspecte ale comerțului internațional coroborate cu un sistem de impunere a normelor cu mult mai puternic decât în cazul GATT, au generat un sistem internațional în care reglementările internaționale în domeniul economic iau treptat locul reglementărilor naționale. Această situație ridică întrebarea legitimă cu privire la viabilitatea pe mai departe a regimurilor democratice naționale. Problema fundamentală ține de efectele pe termen scurt și mediu asupra veniturilor din țările exportatoare de capital, Paul Krugman arătând că există posibilitatea ca globalizarea să pună o presiune de scădere asupra veniturilor în SUA.

Cea mai elocventă opinie prezentată de Rodrik este cea a lui Larry Summers, directorul Consiliului Național Economic sub administrația Obama, care a afirmat că opoziția la adresa globalizării are ca fundament faptul că aceasta nu mai folosește lucrătorilor, ci doar companiilor transnaționale exponente ale unor elite fără stat, al căror singur scop este de a obține profit fără a mai avea responsabilitate față de infrastructura socială amenințând în mod constant cu relocarea activității. Avocații globalizării de tipul lui Alan Blinder sau Jagdish Bhagwati consideră că relocarea unor activități va forța regruparea forțelor economice naționale în funcție de principiul avantajului comparativ producând rezultate superioare economice, aducându-se

în acest sens exemple ce țin de procese similare anterioare caracteristice diverselor etape ale revoluției industriale.

Capitolele 5 și 6 sunt afectate analizei sistemului financiar global având ca exemple criza din Asia la sfârșitul deceniului 9 din secolul XX și criza financiară declanșată în 2008. În esență, analiza lui Rodrik se menține în parametri neutrali subliniind, pe de o parte, terenul fertil pentru dezvoltarea economică creat de liberalizarea mișcărilor internaționale de capital, pe de altă parte, probleme legate de liberalizarea financiară demonstrate de crizele financiare din ultimele două decenii și care au fost explicate de procesul de dereglementare și, în consecință, de lipsa de control din domeniu. Avocații liberalizării financiare au căutat vinovatul crizelor financiare în guvernele incapabile să mențină disciplina financiară acceptând deficite uriașe care destabilizează economia și reduc încrederea investitorilor în economie, aceștia retrăgându-și capitalul uneori în mod irațional.

Ken Rogoff și colaboratorii săi, arată Rodrik, consideră că liberalizarea finanțelor mondiale atrage după sine o serie de beneficii colaterale precum îmbunătățirea sectoarelor financiare la nivel local, impune disciplină la nivel macroeconomic, promovează competiția determinând un management superior atât la nivelul sectorului public cât și al celui privat. În contextul crizei financiare din 2008 Simon Johnson, economist șef la FMI, a atacat sistemul corupt din SUA la care participă liderii politici și reprezentanții Wall Street-ului ce au dispus de influența necesară dereglementării sectorului financiar aceasta fiind considerată cauza principală a crizei. În acest punct Rodrik pune accentul pe responsabilitatea economiștilor în argumentațiile din jurul liberalizării sectorului financiar. Convingerea că liberalizarea finanțelor reprezintă soluția teoretică optimă i-a făcut pe mulți economiști aflați în poziții de decizie să susțină politicile de dereglementare.

În pofida aplicării în practică a teoriei (ideologiei) economice a lui Smith ce promovează schimbul liber, Rodrik subliniază

faptul că „oriunde există globalizare, există și reguli”. Întrebările ce se pot pune vizează natura acestor reguli și centri de putere care le impun și care, subliniez eu, reprezintă interesele comerciale sau de altă natură a unor grupuri de interese cu influență politică. Nu există piață fără reguli impuse de instituții ce nu aparțin pieței, arată profesorul american.

Deși teoria avantajului comparativ reprezintă fundamentul schimburilor economice, Rodrik arată că pentru a înțelege problemele specifice globalizării este nevoie de a aprofunda conceptul de „cost tranzacțional”. Costurile tranzacționale sunt multiple (Rodrik amintește costurile asociate respectării contractelor comerciale), reprezentând o realitate cu un potențial de influențare important asupra comerțului. Profesorul american arată că relațiile comerciale sunt facilitate de rețele complexe comerciale (infrastructurale, legale și instituționale) menite să reducă costurile tranzacționale. Instituțiile create în vederea susținerii piețelor apar în trei forme: relații de încredere reciprocă între părți, sisteme de credințe și instituții de autoritate capabile să impună regulile comerciale. Primele două instituții predomină în țările în curs de dezvoltare cu un sistem instituțional legal și economic mai slab dezvoltat. Țările bogate și-au creat un sistem instituțional sofisticat ce reglementează piețele (stabilesc și urmăresc respectarea regulilor de joc pe piață), existând o corelație puternică între dimensiunea statului și venitul per capita. Statul și piețele sunt complementare nu substituibile, remarcă profesorul american.

Comerțul internațional presupune costuri tranzacționale superioare datorită, pe de o parte, insuficienței instituționale la nivel internațional și pe de altă parte, datorită tensiunilor generate între reglementările locale și cele internaționale.

Capitolul 7 pornește de la constatarea că „este mai bine să fii sărac într-o țară bogată decât să fii bogat într-o țară săracă”, dacă avem în vedere decilele extreme ale spectrului bunăstării, autorul subliniind procesul de divergență economică între țările sărace și cele bogate. Rodrik subliniază că un număr

mic de țări (China) au înregistrat o creștere spectaculoasă în perioada accelerării globalizării în perioada ultimelor două decenii ale secolului XX, însă autorul constată perpetuarea modelului divergent dacă luăm în considerare evoluția economiei mondiale în ultimii 200 de ani în care putem vorbi de un sistem global economic.

Autorul observă că sărăcia este rezultatul nivelului scăzut de productivitate a muncii datorită mai multor factori precum: lipsa creditului, lipsa accesului la tehnologii performante, o piață de desfacere limitată etc. Combinând elementele de mai sus, Rodrik formulează întrebarea fundamentală a acestui capitol: de ce se păstrează tendința divergentă în condițiile în care globalizarea ar trebui să ofere soluții pentru problemele ce cauzează productivitatea scăzută a muncii.

Analiza abordează două modele ale globalizării: modelul Bretton Woods, care reprezintă varianta mai „diluată” a globalizării caracterizată de o tensiune între deschidere economică și protecționism și modelul hiperglobalizării care s-a generat după adoptarea acordului OMC. Modelul colonial al globalizării economice, bazat pe exploatarea resurselor de materie primă din colonii, a avut un efect de adâncire a tendinței divergente la nivel global. În urma acestui model s-a creat o diviziune internațională a muncii care a poziționat avantajul comparativ în favoarea statelor puternic industrializate. În timp ce în perioada cuprinsă între 1750 și 1915 occidentul se industrializează puternic, țările în curs de dezvoltare se dezindustrializează accentuând tendința divergentă. Rodrik discută excepțiile de la acest model, prezentând cazul Japoniei care rămâne pe o traiectorie de industrializare datorită unui control semnificativ din partea statului japonez asupra economiei. Situația Japoniei este utilizată de Rodrik în vederea argumentării poziției acestuia cu privire la echilibrul dintre piețe și intervenția statului pentru ca globalizarea să producă efecte pozitive. În continuare Rodrik prezintă „miracolul” Asiei de Est care prezintă o susținută creștere economică bazată pe exporturi, reușită pe care autorul o

pune pe seama globalizării. Rodrik subliniază din nou intervenția statului cu privire la succesul economic al acestor state concluzionând că globalizarea poate fi o forță benefică doar dacă este „domesticită” prin controlul exercitat de stat. Rodrik subliniază însă că natura intervenției statului este în sensul încurajării deschiderii economice, a investițiilor private în economie și de a asigura condițiile favorabile dezvoltării ce țin de infrastructură și de stabilitate macroeconomică. Planificarea economică privește dezvoltarea unor sectoare economice cu potențial ridicat de competitivitate pentru export ce au fost coroborate cu măsuri protective pentru piața internă. Rodrik analizează cazul aparte al Chinei ce oferă o alternativă modelului hiperglobalizării propus de OMC prin soluții de compromis între necesitățile contradictorii ale centralizării politice pe de o parte și ale deschiderii economice pe de altă parte. China se alătură OMC în 2001 în momentul în care are o infrastructură industrială capabilă să facă față concurenței globale menținându-și constant un spațiu de manevră la nivelul politicilor monetare care au atras criticile partenerilor comerciali în special ale SUA.

În concluzia acestui capitol Rodrik arată că cheia succesului în contextul globalizării rezidă în diversificarea economiilor naționale proces ce implică o guvernare responsabilă și care înțelege imperatiile economice ale globalizării.

În capitolul 8, pornind de la exemplul tranziției economice a insulei Mauritius, Rodrik opune două viziuni asupra modului în care guvernele ar trebui să-și elaboreze politicile economice cu privire la dezvoltarea economică în contextul globalizării: abordării „pragmatice” i se opune modelul „revizionist” cu un caracter mai pronunțat ideologic.

Modelul pragmatic, propus printre alții de economistul James Meade, ține cont de învățămintele modelului divergent al secolului al XIX-lea și pornește de la realitățile economice ale statului încercând în consecință implementarea unor măsuri de adecvare a economiei locale la cea globală. Spre anii '80 ai secolului trecut acest model a fost pus în discuție considerându-

se prezența statului ca un factor ce împiedică dezvoltarea economică optimă. „Consensul de la Washington” din 1989, așa cum l-a denumit economistul John Williamson, a propus un nou model de abordare a dezvoltării economice care pune accentul pe liberalizarea piețelor pe care se realizau tranzacțiile economico-financiare, pe disciplină fiscală la nivel macroeconomic și pe privatizare. Acest model a devenit o dogmă neoliberală spre mijlocul deceniului 9 fiind impus cu fervoare ideologică la nivel global. Modelul a fost susținut de analize științifice (analiza Sachs-Warner) ce atrăgeau atenția asupra faptului că deschiderea economică determină o îmbunătățire semnificativă a ratei de creștere economică.

Rodrik critică aceste analize subliniind faptul că acestea prezintă probleme de la definire conceptuală la nesocotirea unor variabile fundamentale ce au influențat rezultatele obținute cum ar fi intervenția statului în cazul multor exemple de succes economic. Rodrik arată că lumea academică se află în plan teoretic într-o perioadă ce a depășit dogmatismul „consensului de la Washington” nu în sensul abandonării ideilor promovate de acesta, ci a amendării lor cu nevoia unor reforme instituționale care să asigure dezvoltarea sustenabilă a economiei pe termen lung și diseminarea bunăstării prin contracararea tendințelor de exagerare a inegalității sociale. Un alt element pe care pune accentul Rodrik în critica modelului neoliberal ține de faptul că fiecare țară necesită o abordare particulară ce ține de realitățile socioeconomice, de avantajele sau dezavantajele pe care fiecare țară le prezintă aceasta în competiția comercială globală.

În capitolul 9, analizând experiența economică a Argentinei, Rodrik pune în discuție dificila relație dintre organizarea și cultura politică a unei societăți și nevoile de ajustare ale acesteia la cerințele integrării în economia globală. Rodrik formulează această problemă în termeni foarte clari: democrația la nivelul statului național și hiperglobalizarea sunt incompatibile. Rodrik se întreabă cu privire la faptul că poate hiperglobalizarea nu a funcționat

în cazul Argentinei din motive particulare legate de lipsa de capacitate a guvernului argentinian să implementeze măsurile necesare de reformă instituțională care să permită sustenabilitatea integrării profunde a economiei Argentinei în economia globală.

Suștinători ai hiperglobalizării, precum Tom Friedman, considerau că regulile stricte impuse de aceasta nu vor permite „devieri” ale statelor națiune de la politicile „raționale” ce vor determina în mod inevitabil creștere economică și o creștere a bunăstării. Rodrik preia ideea tensiunii dintre organizarea politică la nivel național și globalizare și o formulează ca o confruntare între grupările politice tradiționale și tehnocrații chemați să implementeze politicile economice globaliste. Tensiunile apar, spre exemplu, cu privire la reglementările de pe piața de muncă atât în țările exportatoare de capital, cât și în țările care sunt importatoare nete de investiții directe. Mobilitatea capitalului determină o presiune de diminuare a taxării profitului ce determină o diminuare a colectării generând probleme de finanțare a serviciilor publice. Apar probleme ce țin de diferențele de reglementare în domeniul relațiilor economice bilaterale sau la nivelul unor organizări suprastatale, de reglementare în domeniul sănătății publice sau cu privire la limitările politicilor industriale de către OMC pe care le poate implementa o țară în curs de dezvoltare și care nu mai permite modelul mixt liberalizare-intervenționism aplicat de tigrii asiatici.

Problema globalizării ține de găsirea echilibrului între cerințele economiei globale și stabilitatea democratică a organizărilor statale. Acest echilibru poate fi realizat în mai multe modalități. În viziunea lui Tom Friedman modelul denumit „Golden Straitjacket” presupune schimbarea organizării statului națiune în vederea acomodării cerințelor impuse de economia globală: control monetar, stat mic, nivel redus al taxării, piețe flexibile, privatizare și deschidere economică. În acest model democrația este limitată la a respecta obiectivele amintite. Un alt model propune delegarea unei părți importante din suveranitatea națională

în favoarea unei guvernante globale, a unui superstat federal global. Părți ale acestui model Rodrik le vede în cadrul Uniunii Europene care subliniază dificultatea acestui model la nivel global având în vedere disparitățile economice și culturale dintre state. Cea de a treia opțiune în viziunea lui Rodrik este cea în care se sacrifică scopurile economice ale hiperglobalizării revenindu-se la modelul Bretton Woods-GATT. Acest model al organizării economiei mondiale a permis dezvoltarea fără precedent a relațiilor economice internaționale păstrând capacitatea statelor naționale de a lua măsuri de apărare a economiilor proprii.

Problema sistemului Bretton Woods-GATT rezidă în reglementarea relaxată a relațiilor comerciale ce puteau fi abuzate de către statele participante la acord generându-se o serie de conflicte comerciale cu efecte negative asupra economiei globale.

Fiecare dintre modele prezentate mai sus reprezintă un compromis ce afectează fie interesele economiei globale fie capacitatea democratică a statelor naționale. Rodrik consideră că nu există o incompatibilitate între reglementări la nivel global și cele la nivel național încercând formularea unui răspuns în ultimele trei capitole ale cărții.

În capitolul 10, Rodrik discută posibilitatea unei guvernante globale în contextul unei analize asupra statului național ale cărui principii de organizare sunt subminate de către globalizare. Analiza abordează aspecte precum legitimitatea și responsabilizarea puterii în cazul delegării acesteia unei instanțe superioare statului de drept. Problema fundamentală este slăbirea sau chiar dispariția controlului democratic asupra centrilor de putere. Un alt obstacol major în calea unei guvernante globale este reprezentată de relația dintre complexul identitar al diferitelor grupuri sociale și structurile de putere asociate (Peter Singer). Rodrik discută situația particulară a Uniunii Europene care oferă un răspuns complex instituțional și normativ la problemele ridicate de guvernanta supra stat național. Cu privire la posibilele aspecte pozitive guvernanta globală poate aduce cu sine: standarde globale

(impunerea unor infrastructuri instituționale care să îmbunătățească răspunsul birocratic la nevoile cetățenilor, spre exemplu, un sistem standardizat la nivel global de reglementare și monitorizare a drepturilor angajaților); soluții care să îmbunătățească funcționarea piețelor (financiare, de bunuri sau de muncă). În ultimă instanță guvernanta globală este menită să definească rațional scopurile globalizării limitând astfel neajunsurile hiperglobalizării ce reprezintă varianta slab reglementată a acesteia.

Rodrik consideră că este nevoie de o regândire a sistemului capitalist aspect pe care îl detaliază în capitolul 11. „Capitalismul 3.0” reprezintă o evoluție a „capitalismului 1.0” așa cum s-a conturat acesta în urma tezelor lui Adam Smith în secolul al XIX-lea și a „capitalismului 2.0” sau „capitalismul mixt keynesian” ce a reprezentat, printre altele, un compromis între interesele deținătorilor de capital și angajați. Capitalismul 2.0 este definit din perspectiva relațiilor internaționale de modelul Bretton Woods-GATT ce a generat o globalizare economică limitată, nefiind capabil să determine un curs convergent al economiei globale și să exploateze optim potențialul acesteia.

Noul sistem global trebuie să se fundamenteze pe o serie de principii: piețele trebuie puternic integrate în sistemul de guvernare; guvernarea democratică a comunităților politice trebuie să rămână pe termen mediu la nivelul statelor naționale; nu există un singur model de integrare în economia globală – strategia de integrare trebuie adaptată realităților politice, economice, sociale și culturale locale implementând însă o infrastructură instituțională esențială integrării în economia globală; statele naționale trebuie să își păstreze dreptul de a-și apăra propriile instituții și reglementări; integrarea economiilor statelor naționale în economia globală trebuie să fie un proces democratic care să aibă cât mai multă legitimitate populară; țările nu au dreptul de a-și impune propriile instituții asupra celorlalte; reglementările economice internaționale au menirea de a stabili modul în care instituțiile naționale interacționează; țările nedemocratice nu pot beneficia de aceleași

privilegii și tratament cu țările democratice în sistemul economic mondial.

În capitolul 12, autorul prezintă măsurile principale pentru realizarea unui sistem global sănătos. În acest sens propune reformarea OMC principalul for de reglementare a relațiilor comerciale internaționale. În esență autorul face referire la crearea unor pârgii de protecție care să permită statelor membre să se apere de eventualele neajunsuri ale deschiderii propriilor economii față de sistemul economic global. Un alt element esențial al reformei privește reglementarea sistemului financiar global controlat la ora actuală de interesele statelor cele mai puternic industrializate. Probleme în acest domeniu țin de reglementarea circulației capitalului ce poate destabiliza economic într-un timp scurt părți importante din economia mondială, costurile economice ale tranzacțiilor financiare și eventuala taxare a acestora, existența unor instituții financiare gigant care domină tranzacțiile în domeniu reprezentând o formă nocivă de instituții private susținute în anumite situații de criză din bani publici (*too big to fail*), sau existența unor paradisuri fiscale ce subminează responsabilitatea socială a corporațiilor față de societățile în care acestea funcționează.

Un alt aspect esențial al reformei îl reprezintă circulația forței de muncă și problema imigrației. Rodrik propune un sistem de permis de muncă temporar ce ar putea rezolva problema lipsei de forță de muncă în țările dezvoltate.

În fine Rodrik consideră că viitorul sistemului economic global va depinde de modul integrării Chinei în acesta. China nedemocratică, săracă (dacă avem în vedere GDP-ul pe cap de locuitor),

dar cu o economie ce o va depăși în curând pe cea a SUA va reprezenta una dintre problemele majore ale sistemului economic global pornind de la însăși principiile unui sistem global sănătos enunțate de Rodrik și care vor fi tot mai greu aplicabile Chinei.

Consider că cea mai importantă contribuție a cărții lui Rodrik apare sub forma problematizării raportului între democrație și globalizare. Ca o notă critică, aș menționa faptul că autorul nu pare a conștientiza în mod suficient importanța propriei conjecturi, și anume anihilarea controlului democratic de către procesele economice asociate hiperglobalizării. Descompunerea statului național în cadrul globalizării este un proces periculos mai puțin din perspectiva slăbirii culturii naționale, ci mai degrabă datorită demantelării structurilor democratice constituite la nivelul statului național. Consider că în România această problemă este actuală și importantă deoarece este insuficient dezbătută la nivel academic și politic în condițiile unei vulnerabilități multidimensionale, politice, economice și culturale a statului național român în contextul integrării în economia globală.

Cărți scrise pe aceeași temă de Dani Rodrik:

- „The Global Governance of Trade As If Development Really Mattered”, UNDP, 2001;
- „The New Global Economy and Developing Countries: Making Openness Work”, 1999;
- „Has Globalization Gone Too Far?”, 1999.

Zsolt Bottyan